

אדר א תשפ"ב

בס"ד

פברואר 2022

'בין רוסיה לאוקראינה'

המלחמה באירופה בראייה היסטורית

אל: המחנכות והמחנכים להיסטוריה בחמ"ד

מאת: בלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה בחמ"ד

שלום רב!

אני מתכבדת לשלוח אליכם מערך שיעור אודות המלחמה המתרחשת כעת על אדמת אירופה 'בין רוסיה לאוקראינה - בראייה היסטורית'. את המערך ניתן כמובן עוד להעמיק ולהרחיב והוא כולל בעיקר רקע וראשי פרקים לדיון בסוגיות שונות.

בקריאת הכתבות והסיקורים הרבים המציפים אותנו בערוצי התקשורת השונים (כתובים ומצולמים) נחשפים תלמידינו הן למושגים הנלמדים במסגרת לימודי היסטוריה והן לאירועים המתרחשים כעת שהם תוצאות או השלכות של אירועים שהתרחשו בעבר.

אם נשאל תלמידים מה הקשר בין הטלפון החכם שברשותם לבין המהפכה התעשייתית סביר שיתקשו למצוא את הקשר. ובדיוק אל המקום הזה נכנסים לימודי היסטוריה שתפקידם הוא, בנוסף להכרת האירועים ההיסטוריים, גם לייצר את הרלוונטיות ואת החיבור בין אירועים היסטוריים כאלו ואחרים למציאות חייהם של התלמידים. המסר לתלמידינו הוא שעל מנת להבין את האקטואליה המודרנית חשוב ללמוד את העבר. לכן תפקידינו כמחנכות ומחנכים להיסטוריה בחמ"ד הוא להכיר לתלמידינו את העובדות ההיסטוריות, אך לא פחות מכך גם לקשר לאירועים המתרחשים כעת ולהיפך. זו הרלוונטיות במיטבה.

בשורות טובות

בלהה

מושגים מרכזיים :

ברית-המועצות
המלחמה הקרה
ברית נאט"ו
חצי האי- קרים
ולדימיר פוטין, נשיא רוסיה
ולדימיר זלנסקי, נשיא אוקראינה

רקע

סרטי רקע מוצעים לדוגמא. יש ללחוץ על הקישורים.

[זה הזמן להסביר : עימות רוסיה-אוקראינה למתחילים](#)
[הרקע לסכסוך בין רוסיה לאוקראינה בסרטון](#)

אוקראינה היא המדינה השנייה בגודלה באירופה (אחרי רוסיה) עם שטח של מעל 600,000 קמ"ר ואוכלוסייה של 44 מיליון איש.

לאורך ההיסטוריה השטח הקרוי היום אוקראינה היה תחת שליטתם של מונגולים, פולנים, אוסטרו הונגרים, עות'מניים ורוסים.

כשהוקמה **ברית המועצות** הפכה אוקראינה לאחת הרפובליקות הסובייטיות המייסדות.

עם התפרקות ברית המועצות הפכה אוקראינה בשנת 1991 למדינה עצמאית.

לאורך שנות קיומה, התקיימו יחסי קרבה בין אוקראינה לרוסיה (אינטגרציה תרבותית, בריתות צבאיות וכלכליות ועוד) לצד אירועים שיצרו באוקראינה תחושות שליליות (כגון ה'הולודומור'¹, אסון צ'רנוביל² וההסתרה של ממדי האסון על ידי השלטון במוסקבה).

בשנת 2013 - הציבור האוקראיני אשר שאף להצטרף לאיחוד האירופי, החל להפגין כנגד הצעדים של הנשיא הפרו-רוסי ויקטור יאנוקוביץ' שנקט במדיניות של וויתור על מתווה הצטרפות לטובת הידוק היחסים עם רוסיה. הפגנות אלא נמשכו לתוך 2014 ונסתיימו בטבח של כ- 100 מפגינים. בעקבות ההפגנות, הודח הנשיא³ ונבחר ברוב קולות נשיא פרו-מערבי.

¹ ההולודומור

² אסון צ'רנוביל

³ הפרלמנט הדיח את נשיא אוקראינה ינוקוביץ', לאחר שהודיע "זה פוטש, לא אתפטר (ynet.co.il)"

בעקבות הדחתו של הנשיא, רוסיה פלשה לחצי האי קרים⁴ ובמקביל השתלטו מיליציות פרו-רוסיות בחבל דונבאס⁵ ולמעשה "התנתקו" מהריבונות האוקראינית המרכזית ("הבדלנים")⁶. בשנת 2015 נחתמו הסכמי מינסק⁷ שהביאו לרגיעה מסוימת. אך למעשה, משנת 2014 אוקראינה ורוסיה נמצאות במצב פעיל של הפרות ההסכם הכולל עשרות אירועי ירי והפגזות מדי יום באזור חבל דונבאס.

מזה מספר חודשים, רוסיה מעבירה כוחות צבא משמעותיים לגבול אוקראינה תחת הטענה שמדובר בתרגיל. במקביל –

ברוסיה יש מצב חברתי כלכלי חריף מאוד,

יש שינוי דרמטי צפוי בתחום תעשיית האנרגיה באירופה בעקבות השלמת בנייתו של קו צינור גז "נורד-סטרים 2"⁸

רצון של אוקראינה להתקרב למערב ולנאט"ו⁹ בפרט – דבר הבא לידי ביטוי בחימוש מואץ של אוקראינה על ידי מעצמות המערב לנוכח התוקפנות הרוסית.

בשבועות האחרונים יש עיסוק בינלאומי דיפלומטי דרמטי מצד כל מעצמות המערב, סיקור תקשורתי וברשתות החברתיות והמשך הסלמה מבחינת התוקפנות של רוסיה (התחמשות, העברת כוחות, הצהרות ואיומים של מנהיגי העולם ועוד).

נשיא רוסיה פוטין הצהיר על כך שהוא מכיר בעצמאותם של הבדלנים בחבל דונבאס.

ביום חמישי 24.2.2022 החלה מתקפה כוללת של רוסיה על אוקראינה, שממדיה ואופייה טרם ברורים לחלוטין, אך ככל הנראה היא כוללת הפגזה של שדות תעופה ויעדים צבאיים אסטרטגיים בעומק אוקראינה וכניסה קרקעית אל האזורים המזרחיים יותר של המדינה.

מדובר בסכסוך צבאי בעל פוטנציאל לשנות את מערך היחסים הבינלאומיים הקיימים בעולם מאז סיום **המלחמה הקרה**¹⁰. התפתחות זו יכולה להשפיע על חיי היומיום של כל אדם על כדור הארץ במגוון היבטים כלכליים, פוליטיים וביטחוניים.

ולדימיר זלנסקי¹¹ נשיא אוקראינה ממוצא יהודי הודיע כי ארצו עומדת על שלמותה הטריטוריאלית של המדינה ותילחם בפולשים הרוסים. הוא ניהל מגעים עם מנהיגי מדינות המערב בניסיון לשכנעם

⁴ חצי האי קרים

⁵ חבל דונבאס

⁶ המלחמה בחבל דונבאס

⁷ הסכמי מינסק

⁸ צינור הגז נורד סטרים 2

⁹ נאט"ו – ויקיפדיה(wikipedia.org)

¹⁰ המלחמה הקרה – ויקיפדיה(wikipedia.org)

¹¹ ולדימיר זלנסקי

לפעול נגד רוסיה באמצעות סנקציות חמורות. בזמן הפלישה הרוסית לקייב בחר זלנסקי (הנמצא ברשימת החיסול של רוסיה) להישאר בעיר למרות התקיפה הרוסית הקשה והסכנה אשר נשקפת לחייו. כל האירוע הזה מתרחש, תחת ערפל כבד של 'פייק-ניוז' ודיס-אינפורמציה, דבר המקשה על ניתוח המצב וגורם לפערים גדולים מאוד בין הדעות השונות בקרב המומחים.

מפה (מתוך ynet)

ציר זמן

		
2014	2004	1991
<p>מלחמת האזרחים: הפגנות ענק מביאות להדחת ינוקוביץ'. רוסיה מספחת את חצי האי קרים, המערב מטיל סנקציות. פורושנקו הפרו-מערבי נבחר לנשיא. כ-8,000 הרוגים בקרבות בין הצבא לבדלנים פרו-רוסיים</p>	<p>המהפכה הכתומה: הפגנות נגד שחיתות מביאות לבחירת הנשיא יושצ'נקו, התומך בהצטרפות לנאט"ו ולאיחוד האירופי. ב-2010 נבחר במקומו ינוקוביץ' הפרו-רוסי. המדינה ממשיכה להיקרע בין הצדדים</p>	<p>פירוק ברית המועצות: רוסיה הופכת לדמוקרטיה, אוקראינה מכריזה על עצמאות. השתיים מקימות את ארגון חבר המדינות. אוקראינה נתפסת כמדינת-חסות של רוסיה ומאפשרת לה להשתמש בנמל בחצי האי קרים</p>

		
2022	2021	
<p>פרוץ המלחמה: 150 אלף חיילים רוסיים מוצבים לאורך הגבולות עם אוקראינה. ב-24 בפברואר פותחת רוסיה במבצע צבאי במזרח אוקראינה. אוקראינה מודיעה כי זו הכרזת מלחמה</p>	<p>אוקראינה עורכת תרגילים עם נאט"ו. פוטין מזהיר מפני פריסת טילים ארוכי-טווח ומערכות הגנה באוקראינה, ומקדם 100 אלף חיילים לגבול. זלנסקי טוען כי רוסיה מבקשת להפיל את ממשלתו</p>	<p>המשבר: רוסיה טוענת שנאט"ו מנצלת תרגיל צבאי לשם הצבת כוחות באוקראינה. נשיא אוקראינה זלנסקי מבקש לצרף את מדינתו לנאט"ו. רוסיה עוצרת ומגרשת את הקונסול האוקראיני באשמת ריגול.</p>

צילומים: USNATO, AFP, Gettyimages

מתוך: [מה רוצה פוטין? כל מה שצריך לדעת על המשבר בין רוסיה לאוקראינה\(makospecial.co.il\)](http://מהרוצהפוטין?כלמהשצריךלדעתעלמשברביןרוסיהלאוקראינה(makospecial.co.il))

ראשי פרקים לדיון:

תגובה לתוקפנות-

האם צריך להתערב? עד כמה אפשר לסמוך על הסכמים בינלאומיים?

מה היא מדיניות הבלגה? מדיניות הפייסנות.

איפה פגשנו את זה בהיסטוריה? (סיפוח אוסטריה, הסכם מינכן, כיבוש פולין במלחמה השנייה).

מה זה סנקציות? האם זה יעיל? (חוזה ורסאי)

האם זה מסייע למניעת מלחמה או שפוגע באזרחים?

סוגי תגובות אפשריות: צבאית, כלכלית, מדינית, סיוע הומניטרי.

לאומיות מול שלמות טריטוריאלית - הדרישה הרוסית לסיפוח שטחים בהם גרים "רוסים דוברי רוסית" לעומת העמדות האוקראינית לשלימות טריטוריאלית.

שאלות ערכיות:

-האם מדינת ישראל צריכה להתערב?
חשוב לדעת: 1. גם ברוסיה וגם באוקראינה יש יהודים רבים.
2. רוסיה מעורבת בסוריה ויושבת על הגדר בצפון, כך שיכולה להשפיע גם עלינו.

-האם ישראל צריכה לקחת חלק בפעילות הבינלאומית בעד אוקראינה ונגד רוסיה?
-האם מנהיגי הקהילות/ שגרירי ישראל צריכים לעזוב את אוקראינה ולהשאיר מאחוריהם את היהודים?

-מדינת ישראל קוראת לאזרחיה לצאת מיד מאוקראינה ואזרחים רבים בוחרים לא לציית לקריאה ונשארים באוקראינה - מה דעתכם? האם האדם אחראי לגורלו או חייב לציית לחוקי המדינה? האם המדינה חייבת להעניק סיוע בחילוץ לאזרח שלא ציית לאזהרות שלה?
-סוגיית המנהיגות- האם מנהיג צריך להישאר באזור קרבות או להישמר למען העם שלו?
ניתן להשוות למנהיגים קודמים בהיסטוריה כמו בן גוריון, צ'רצ'יל, הממשלה הגולה של דה-גול.

רלוונטיות ליהודים

האם יהדות התפוצות צריכה להתגייס למען יהודי בריה"מ?
האם מדינת ישראל או יהדות התפוצות צריכות להפעיל צעדים לשמירה על קברים חשובים ומקומות היסטוריים חשובים ליהודים? בהקשר זה ניתן להתבונן בדמויות יהודיות ובאירועים יהודיים שהתרחשו באזור לדוגמא: ר' נחמן מברסלב ואומן¹², רבי לוי יצחק מברדיצ'ב¹³, יער באבי-יאר¹⁴, קברי האדמו"ר הראשון והשני של חב"ד, קברו של הבעש"ט במז'יבוז', המגיד מאנפולי ועוד.

¹² [קבר רבי נחמן מברסלב – ויקיפדיה\(wikipedia.org\)](https://www.wikipedia.org)

¹³ [לוי יצחק מברדיצ'ב – ויקיפדיה\(wikipedia.org\)](https://www.wikipedia.org)

¹⁴ [באבי יאר – ויקיפדיה\(wikipedia.org\)](https://www.wikipedia.org)

חומרים נוספים:

מלחמה באירופה - זהות סולידריות ואחריות - מחלקת תכנים מינהל חברה ונוער

גלגולה של המלחמה באוקראינה

פנייה של תנועת בני עקיבא לקהילות באוקראינה

קישור לקריקטורות שפורסמו על המלחמה לשילוב ניתוח טקסט חזותי:

Google קריקטורות על מלחמת אוקראינה – חיפוש

